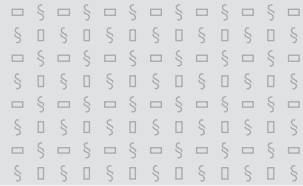

MASARYKOVA UNIVERZITA PRÁVNICKÁ FAKULTA

MP213Z Ústavní právo I

ÚSTAVNÍ POŘÁDEK ČR

Zuzana Vikarská

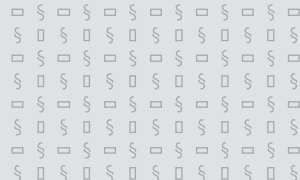
Pojmy na zahřátí

- monolegální vs. polylegální ústava
- monistická vs. dualistická koncepce vztahu MP & VP
- právní řád vs. ústavní pořádek
- referenční rámec vs. ústavní pořádek
- derogační důsledky vs. derogační pravomoc ÚS

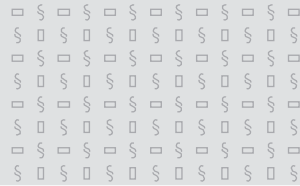
Prameny českého (ústavního) práva

- Q1: Jaká je hierarchie pramenů práva v ČR?
 - Co je to „právní síla“ a „aplikační přednost“?
- Q2: Jaké jsou prameny českého ústavního práva?
- Q3: Kde najdu definici „ústavního pořádku“ ČR?
 - Co patří do ústavního pořádku ČR?
- Q4: Jaké postavení v českém právním řádu mají mezinárodní smlouvy? (Úmluva, „Lisabonská smlouva“)
- Q5: Co se rozumí spojením „materiální jádro ústavy“?
 - Jaký je vztah tohoto pojmu a „podstatných náležitostí právního státu“ v čl. 9 odst. 2 Ústavy?

čl. 112: Ústavní pořádek ČR tvoří:

- „tato Ústava“ (ÚZ č. 1/1993 Sb.)
- Listina základních práv a svobod (usn. č. 2/1993 Sb.)
- ÚZ přijaté podle této Ústavy
 - č. 347/1997 Sb. (VÚSC), č. 110/1998 Sb. (bezp.), č. 69/1998 Sb. (zkrác.), č. 300/2000 Sb. (bezp.), č. 395/2001 Sb. (EU), č. 448/2001 Sb. (ČNB), č. 515/2002 Sb. (EU ref.), ~~č. 195/2009 Sb. (rozp.)~~, č. 319/2009 Sb. (rozp.), č. 71/2012 Sb. (přímá volba prezidenta), č. 98/2013 Sb. (tr. stíhání)
 - + hranice: č. 74/1997 Sb. (SR), č. 74/2004 Sb. (Rak.), č. 633/2004 Sb. (SRN)
- ÚZ NS, FS a ČNR upravující státní hranice ČR
- ÚZ ČNR přijaté po 6. červnu 1992
 - ÚZ č. 4/1993 Sb. a ÚZ č. 29/1993 Sb.

Analýza judikatury (nejen) ÚS

- **1. faktické pozadí**
 - Co se stalo? Kdo je stěžovatelem? Proč se obrací na ÚS?
- **2. rozhodnutí + argumentace**
 - Jak rozhodl ÚS? (Kdo rozhodoval?) Jak argumentoval?
- **3. význam**
 - Proč je toto rozhodnutí důležité? Mění něco?
- **4. osobní dojem**
 - Souhlasím s rozhodnutím? Je přesvědčivé? A co disenty?

Pl.ÚS 27/09 Melčák

- **1. faktické pozadí**
 - politická krize, ÚZ o zkrácení VO, úst. stížnost MM
- **2. rozhodnutí + argumentace**
 - vyhověl a ÚZ zrušil
- **3. význam**
 - ÚS může rušit i ústavní zákony (!!!)
- **4. osobní dojem**
 - :-)

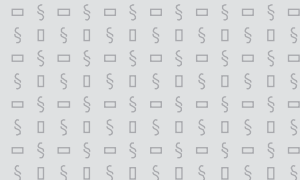

Pl.ÚS 27/09 Melčák, část VI.

„Jaké definiční, pojmové znaky vymezují dle Ústavy kategorii ústavních zákonů? Je bez dalšího ústavním zákonem zákon, jenž je takto Parlamentem ČR označen a je přijat procedurou dle čl. 39 odst. 4 Ústavy?

Anebo musí splňovat i další podmínky:

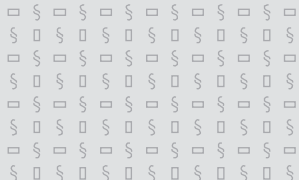
- *podmínku kompetence (zmocnění) dle čl. 9/1 Úst. anebo dle jiného výslovného ústavního zmocnění...,*
- *a podmínku stanovenou v čl. 9/2 Úst.?“*

Pl.ÚS 27/09 Melčák, část VI./a

„Smyslem rozdělení státní moci na moc zákonodárnou, výkonnou a soudní je svěřením všeobecné a prvotní mocenské regulace státu zákonodárství, odvozené všeobecné mocenské regulace a rozhodování o individuálních případech správě a výlučně jenom rozhodování o individuálních případech soudnictví.

Požadavek všeobecnosti zákona je důležitou součástí principu panství zákona, a tím rovněž právního státu.“

Pl.ÚS 27/09 Melčák

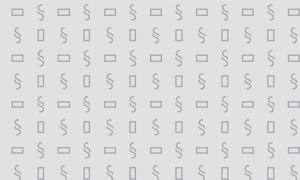
Senátor Michael Žantovský (1998), citován v nálezu ÚS:
„Nebezpečnost navrhovaného zákona spočívá především v tom, že vytváří precedens nejvyšší právní síly, precedens, který říká, že je možné z momentálních, utilitárních politických důvodů měnit základní zákon země. Je-li to možné jednou, je to možné pokaždé. Ze stejných důvodů by mohl Parlament suspendovat pravomoc ÚS, pokud rozhodnutí ÚS odporují momentální politické vůli, ze stejných důvodů by mohl suspendovat pravomoci prezidenta, pokud jsou v rozporu s momentální politickou vůlí, ze stejných důvodů by mohl suspendovat LZPS, pokud je překážkou naplnění politických cílů.“

Pl.ÚS 27/09 Melčák

„Suverénní a autonomní postavení Parlamentu vyplývá z jeho silné demokratické legitimacy, z toho, že je zastupitelem občanů ČR, kteří jsou v demokratickém státě nejvyšším suverénem. Požadavek, aby ústavodárce potřeboval k tvorbě jakýchkoli ústavních zákonů obecné nebo speciální zmocnění, které by uděloval sám sobě, pokládám za logický nonsens.“

odlišné stanovisko soudce Jana Musila

Pl.ÚS 27/09 Melčák

Casebook, str. 100-103

- Q1: verdikt ÚS ovlivnil pol. výsledek!
- Q2: přijetí nového čl. 35/2; retroaktivita (Paroubek)?
- Q3: Je možné, aby náleží ÚS byl *ultra vires*? (+NSS)
- Q4: Lze zrušit ÚZ pro jeho protiústavnost? (pl./dis.)
- Q6: Jaký obsah má nadpozitivní právo v čl. 9/2? ^t?
- Q7: Kdo má být finálním strážcem čl. 9/2?

Pl.ÚS 36/01 *Konkursní nález*

■ 1. faktické pozadí

- návrh na zrušení zk., VS Praha, rozpor s čl. 9+26+28 List

■ 2. rozhodnutí + argumentace

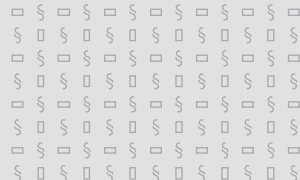
- vyhověl a zk. zrušil, rozpor s List & MPOPP, -> část VII.

■ 3. význam

- vtažení MS-LP (zpět?) do ústavního pořádku

■ 4. osobní dojem

- :-)

čl. 10 Ústavy

■ před Euronovelou:

Ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jimiž je ČR vázána, jsou bezprostředně závazné a mají přednost před zákonem.

■ po Euronovele:

Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je ČR vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.

čl. 87/1a Ústavy

■ před Euronovelou:

Ústavní soud rozhoduje o zrušení zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním zákonem nebo mezinárodní smlouvou podle čl. 10.

■ po Euronovele:

Ústavní soud rozhoduje o zrušení zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem.

Pl.ÚS 36/01 *Konkursní nález*

- *Ústavní zakotvení všeobecné inkorporační normy, a tím překonání dualistické koncepce vztahu MP a VP, nelze interpretovat ve smyslu odstranění referenčního hlediska ratifikovaných a vyhlášených MS o lidských právech a základních svobodách pro posuzování vnitrostátního práva Ústavním soudem, a to s derogačními důsledky.*
- *Proto rozsah pojmu úst. pořádku nelze vyložit toliko s ohledem na ust. čl. 112/1 Ústavy, nýbrž i vzhledem k ust. čl. 1/2 Ústavy, a do jeho rámce zahrnout i ratifikované a vyhlášené MS o LP a ZS.*

Pl.ÚS 36/01 *Konkursní nález*

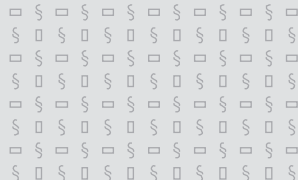
Casebook, str. 81-82

- Q1: taxativní výčet v čl. 112 vs. otevřená množina
- Q2: co tedy je a není součástí úst. pořádku?
- Q3: procesní podmínky pro ÚZ vs. MS
- Q4: ÚS není finálním interpretem (Úmluva: ESLP)
- Q5: jiné než lidskoprávní MS (např. EU smlouvy)?
- +Q6: jaký je rozdíl mezi tím, že jsou MS-LP součástí úst. pořádku vs. že mají derogační účinky?

Pl.ÚS 14/01 *Jmenování guvernéra ČNB*

- **1. faktické pozadí**
 - prezident VH jmenoval bez kontrasignace; premiér MZ
- **2. rozhodnutí + argumentace**
 - „že prezidentu republiky příslušelo vydat rozhodnutí“
- **3. význam**
 - ústavní zvyklosti jsou též pramenem ústavního práva
- **4. osobní dojem**
 - :-)

Pl.ÚS 14/01 *Jmenování guvernéra ČNB*

„...ústavní zvyklosti, konvence, mají v ústavním státě velký význam právě tím, že komponují ústavu do funkčního celku a zaplňují prostor mezi strohým vyjádřením ústavních principů a institucí a variabilitou ústavních situací.“

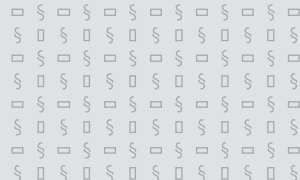

Pl.ÚS 14/01 *Jmenování guvernéra ČNB*

„...pramenem práva obecně, jakož i pramenem práva ústavního, a to i v systému psaného práva, jsou rovněž základní právní principy a zvyklosti. Akceptace i dalších pramenů práva, kromě práva psaného, evokuje otázku jejich poznatelnosti...

Pro vznik právního obyčeje je nutné obecné přesvědčení o potřebě dodržovat obecné pravidlo chování (opinio necessitatis) a dále jeho zachovávání po dlouhou dobu (usus longaevus).“

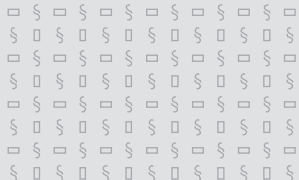
odlišné stanovisko P.Holländera a V.Jurky

Miloš Zeman, prezident České republiky

“Především bych řekl, že pojem ústavní zvyklosti je naprosto idiotský, protože kdyby to byly opravdu ústavní zvyklosti, tak by nějakým způsobem byly zakotveny v ústavě. Jsou to jenom zvyklosti.

Prezident, byť přímo zvolený, nemůže měnit ústavu, ale má samozřejmě svaté právo měnit zvyklosti, které nejsou zakotveny v ústavě.”

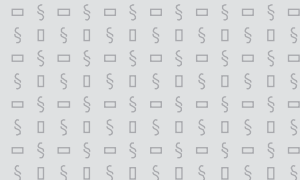

Jan Kudrna, ústavní právník, PF UK

“Ústavní zvyklosti jsou pravidla, podle nichž bylo postupováno v situacích, které Ústava přímo nepředpokládá, respektive dává více možností výkladu. Dalo by se také hovořit o precedentech. Jsou to tedy nepsaná pravidla, která usnadňují řešení opakujících se situací bez toho, že by muselo dojít k jejich zakotvení v Ústavě či jiném právním předpisu anebo že by o řešení muselo být znovu složitě vyjednáváno.

Důležité jsou však následující skutečnosti:

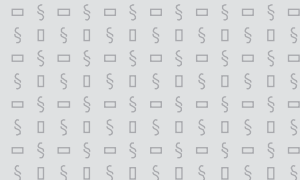
- 1. Úst. zvyklost nemůže mít protiústavní/protiprávní charakter.*
- 2. Pro úst. zvyklost je třeba splnění dvou podmínek - všeobecné (rámcové) shody o pravidlu a jeho dlouhodobé používání.”*

Jan Kysela, ústavní právník, PF UK

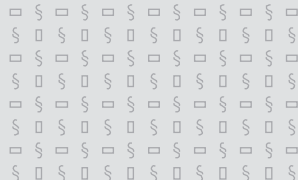
“Ústavní konvence se vyskytují v každém ústavním systému v míře měnlivé podle stáří a detailnosti ústavy. Jejich podstatou je snížení nejistoty stran budoucích postupů tam, kde ústavy nabízejí více řešení. Aby se zkrátka nezačínalo stále znovu v bodu nula se všemi představitelnými scénáři, které jsou spojeny s rizikem nezdůvodněně odlišných postupů v obdobných situacích, tedy se svévolí.

Konvence vycházejí z minulých precedentů nebo obecných ústavních principů, pomáhají kompletovat ústavní řád do významového celku. Popírat jejich existenci je poněkud neobvyklé, ba i škodlivé.”

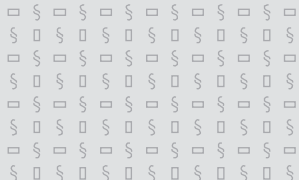
Petr Drulák, politolog, Ústav mez. vztahů

„Demokratické ústavy předpokládají, že nejvyšší funkce obsazují vyvrálé osobnosti, které chápou, že určité jednání může být nepřijatelné, i když ho žádný zákon nezakazuje. Podobně jako společenské zvyklosti umožňují a usnadňují společenský styk, ústavní zvyklosti umožňují a usnadňují politické jednání. Jsou tu proto, že nelze všechna pravidla politického jednání definovat zákonem. Mají proto menší závaznost než zákon, nicméně pokud je někdo porušuje s tím, že je chce měnit, měl by své jednání vysvětlit a obhájit. Pokus o změnu zvyklostí je legitimní, pokud se zásadně změni okolnosti, za nichž se zvyklosti ustavovaly.“

IV.ÚS 301/05 *Slovenské důchody VI*

- **1. faktické pozadí**
 - důchody pro lidi, kteří pracovali ve slovenské části ČS*R
- **2. rozhodnutí + argumentace**
 - judikatura ÚS je závazná, resp. je nutné ji **reflektovat**
- **3. význam**
 - vysvětlení závaznosti judikatury + možnosti odchýlení
- **4. osobní dojem**
 - :-)

IV.ÚS 301 / 05 Slovenské důchody VI

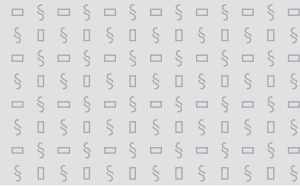
“Reflektovat znamená, že obecný soud rozhodl na základě úst. principů prohlášených ÚS v jeho nálezech a navíc je aplikoval rozumně, přičemž aplikovat rozumně neznamena ani otrocké opakování, ani bezduché kopírování názorů ÚS. “Reflektovat” (respektovat) ústavněprávní výklad ÚS znamená následovat ho ve skutkově podobných případech, anebo přednést seriózní argumenty, které vedou k závěru, že vzhledem k relevantním skutkovým rozdílům není vhodné aplikovat již vyslovený princip v tomto dalším případě.”

IV.ÚS 301/05 *Slovenské důchody VI*

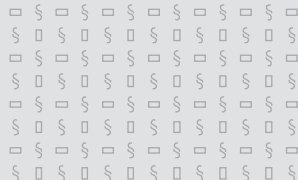
Casebook, str. 109-110

- Q2: Jak přesně chápe normativní význam své judikatury ÚS? Za jakých podmínek připouští, aby se obecné soudy od jeho judikatury odchýlily?

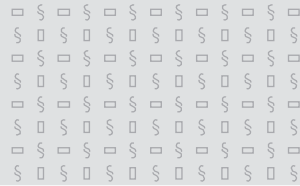
čl. 112: Ústavní pořádek ČR tvoří:

- „tato Ústava“ (ÚZ č. 1/1993 Sb.)
 - + její „nadpozitivní“ materiální jádro podle čl. 9/2
- Listina základních práv a svobod (usn. č. 2/1993 Sb.)
- ÚZ přijaté podle této Ústavy
- ÚZ NS, FS a ČNR upravující státní hranice ČR
- ÚZ ČNR přijaté po 6. červnu 1992
 - ÚZ č. 4/1993 Sb. a ÚZ č. 29/1993 Sb.
- + mezinárodní smlouvy o LP a ZS (?)
- + judikatura ÚS (?)
- + ústavní zvyklosti (?)

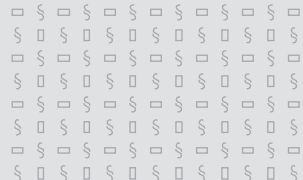
Řešení odpovědníku

T0: ÚSTAVNÍ POŘÁDEK ČR

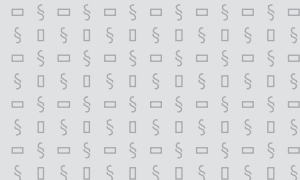
Základní pojmy ústavního práva

- Ústavní právo je odvětvím **veřejného práva**.
- Typickým pramenem tzv. kontinentálního práva (v protikladu k právu anglosaskému) je **zákon**, tj. obecně závazný právní předpis vydaný zastupitelským sborem, parlamentem.
- Ústava ČR byla přijata dne **16. 12. 1992**.
- Čl. 1 Ústavy definuje Českou republiku jako **svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát** založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana.

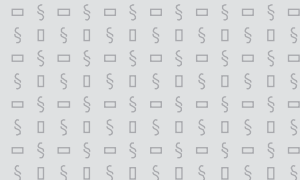
Prameny práva a jejich změny

- Ke změně Ústavy je třeba současně:
 - souhlasu **třipětinové** většiny všech poslanců
 - souhlasu **třipětinové** většiny přítomných senátorů
- Prameny práva podle jejich právní síly:
 - **ústavní pořádek** (včetně MS-LP)
 - **zákony** (a mezinárodní smlouvy podle čl. 10)
 - **podzákoné právní předpisy**
- Jaké cizí prameny práva patří do úst. pořádku ČR?
 - jen **lidskoprávní mezinárodní smlouvy** (“MS-LP“)
 - **pozor: smlouvy podle čl. 10 Ústavy jsou součástí právního řádu, nepatří však do ústavního pořádku**

Prameny práva (pokračování)

- **Vláda ČR:**
 - vydává **nařízení** k provedení zákona a v jeho mezích
 - kdykoli - tj. nepotřebuje k tomu zákonné zmocnění
- **Zastupitelstva obcí a krajů:**
 - vydávají **vyhlášky** v mezích své působnosti
 - nepotřebují k tomu zákonné zmocnění (čl. 104/3 Ústavy)
 - vydávají **nařízení** v přeneseném výkonu státní správy
 - jen na základě zákonného zmocnění (čl. 79/3 Ústavy)
- **Ministerstva:**
 - vydávají **vyhlášky** na základě a v mezích zákona
 - jen na základě zákonného zmocnění (čl. 79/3 Ústavy)

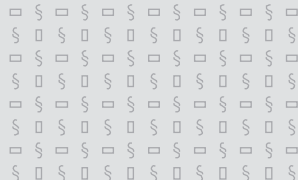

Prameny práva (pokračování)

- **Výhrada zákona** je zásada, podle které mohou být některé věci upraveny jedině zákonem, nikoli podzákonným předpisem.
- **Způsoby recepce mezinárodního práva:**
 - **transformace** = „překopírování“ textu mez. smlouvy do textu zákona; pramenem práva je zákon, nikoli mez. smlouva
 - **inkorporace** = „vtažení“ mez. smlouvy do vnitrostátního právního řádu; pramenem práva zůstává mez. smlouva
 - **adaptace** = úprava vnitrostátního právního řádu tak, aby si stát plnil závazky plynoucí z mezinárodního práva
 - **adopce** = „vtažení“ mez. smlouvy do vnitrostátního právního řádu prostřednictvím soudního rozhodnutí; pramenem práva je ono soudní rozhodnutí

Lidská práva a jejich soudní ochrana

	lidskoprávní katalog	soudní ochrana
Česká republika	Listina základních práv a svobod (č. 2/1993 Sb.)	Ústavní soud České republiky
Evropská unie (28 členských států)	Listina základních práv Evropské unie	Soudní dvůr Evropské unie (Lucemburk)
Rada Evropy (47 členských států)	Evropská úmluva o lidských právech	Evropský soud pro lidská práva (Štrasburk)

Děkuji za pozornost.

zuzana.vikarska@law.muni.cz